

проблеми структурного аналізу поезики фольклору Придніпров'я. Знак і денотат"

А поряд — стаття Д. Т. Федоренка "Із спадщини Запорозької Січі. Придніпровські варіанти відповіді запорозьких козаків на лист турецького султана Мухамеда IV" Щоправда в статті є твердження про особливе значення цих варіантів, їх неповторність, але немає характеристики особливостей варіантів ні за змістом, ні за стилем, тому, на жаль, вона має більше інтригуючий, ніж науково-інформативний характер.

Національні елементи рослинного дизайну та їх фольклорне походження в однойменній статті розглядає В. І. Коміренко. Народну пісенну творчість в аспекті естетичних категорій на зразках, записаних в Новомосковському районі, досліджує В. Л. Галицька.

Поza увагою дослідників не залишаються і народознавчі аспекти українських прізвищ. Професор А. М. Поповський розглядає українські прізвища із спонукальною формою дієслів, а дослідниця О. В. Шартавська намагається відповісти на поставлене нею ж питання: "Чи всі прізвища є благородними?"

О. П. Ємець у дослідженні фольклору Новомосковського району, на нашу думку, правомірно вдається до літературознавчих методів, адже фольклор — теж мистецтво слова, тому аналіз образу автора, як певної змістовно-емоційної точки зору на світ, і носія мови глибоко розкриває суть матеріалу. (О. П. Ємець "Образ автора у фольклорі Новомосковщини").

Знайдемо в цьому збірнику відомості й з літературного краєзнавства в статті М. Ча-

бана. "Передеміграційна діяльність Василя Чапленка" брат якого в Дніпропетровському університеті в повоєнні роки викладав українську мову, а в п'ятдесяті — завідував кафедрою української літератури.

У збірнику наукових праць "Фольклор і говори Наддніпрянщини" (1997) досліджується естетичний аспект фольклорної пам'яті (К. П. Фролова).

Таким чином, науково-дослідна лабораторія фольклору, народних говорів і літератури Придніпровського регіону ім. Олесь Гончара вже робить свій внесок у загальну скарбницю української фольклористики як творчою думкою, так і конкретним зібраним матеріалом.

О. М. Долгов, продовжуючи тему кобзарства, досліджує проблему авторської пісні в кобзарстві, а К. С. Дуба фольклорний образ цікавить як естетична модель, саме цьому і присвячена його стаття, в якій він характеризує фольклорний образ як стійку модель-символ, що виражає народний ідеал і передається від покоління до покоління, але слід було б визначити різницю між літературним і фольклорним художнім образом.

Вивчення образного генофонду фольклору, особливостей фольклорної пам'яті фактично пов'язані з психологічними проблемами і тому цілком закономірно, що М. М. Марфобудінова ставить проблему дослідження фольклору в психологічному аспекті й реалізує це в статті "До проблеми психологічних аспектів фольклору Придніпров'я", приділяючи належну увагу національній ментальності.

Дніпропетровськ

Олекса Марченко

ПОВЕРНЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

В історії людства круті злами супроводжувались винищенням і грабежем, переміщенням культурних цінностей. Війни та революції найбільше знищували історико-культурні надбання.

Трагедія України посилюється тим, що імперські сили протягом віків свідомо вивозили й спотворювали нашу спадщину, основу національного духу. Збирання і повернення незаконно викрадених культурних цінностей і писаних джерел є важливою державною справою. Назріла потреба створити регіональні групи з працівників бібліотек, архівів, музеїв, бодай на

громадських засадах (але слід бачити перспективу і фінансування). Потрібно запланувати довідники, каталоги, взяти на облік писемні й мистецькі скарби, бо в чужині вони стівають. Мистецтвознавці займаються питаннями реституції, мають фактичний матеріал, співпрацюють з Національною комісією.

Музейний фонд Харкова почав формуватися 1835 р. — збірки університетського музею красних мистецтв і старожитностей. Перший художньо-промисловий музей виник 1886 р. Великого горя зазнали заклади після перевороту 1917 р., в роки го-

лодомору та воєн. Було 11 музеїв у Харкові, але ніхто не знає про їхній кількісний склад. Пограбовано і знищено, вивезено понад 300 тис. експонатів. Дещо повернулося з Німеччини. Основна маса музейних збірок загинула, тобто 70 % усіх надбань. Облікові інвентарні книги зникли разом з колекціями.

Державна культурна політика бере на карб повернення цінностей, однак з чужини майже нічого не передали. Науковці позбавлені змоги глянути на деякі матеріали, і дослідна робота ледь жевріє.

До Харківського історичного музею повернуто трохи експонатів, що перебували в Росії, Молдові. Деякі музейні предмети незаконно потрапили з інших міст, однак ніхто не знає, кому і що належить віддати. Ажке інтелігент № 1 Росії академік Д. Лихачов потурбувався, щоб спеціальним законом заборонити повернення іншим країнам навіть пограбовані цінності, як на державному рівні, так і в приватних колекціях. Отже, теж мусимо бути обачними.

Харківський художній музей пілеспрямовано веде роботу, на нарадах висловлено пропозиції про перегляд фондів Москви, Петербурга, де повно наших пам'яток культури. Дбаємо про співпрацю з посольством Німеччини в Україні, але з Росії ні слуху, ні духу. Наш художній музей найбільше постраждав під час воєнного лихоліття. Доля колекцій після війни турбує завідувачу фондів сучасного мистецтва В. І. Капай. Допомагають фахівці з Києва та Бременського університету. "Сторінки історії музею" — такий сектор архіву діє, йому сприяє і виставка. Окремі газети нашої держави та часопис "Німецька хвиля" вмістили матеріали про роботу музею.

Понад 42 тисячі експонатів було втрачено. Лише один твір виявлено у Варшаві — картина "Посуха" Г. М'ясоєдова. Але будь-яке повернення — це міжнародний рівень. Музей немає компетенцій, навіть допуску до спецховищ у Москві, Петербурзі й інших містах Росії, саме туди американські окупаційні війська передали і твори з українських музеїв.

У криваві літа імперії, ще до війни, було репресовано музей — вилучено твори видатних майстрів українського авангарду, художників з ярликом "націоналіста" 58 творів І. Падалки, М. Бойчука, О. Богомазова, В. Пальмова, О. Павленко та інших вивезено з Харкова, окремі з них є в Києві.

Треба подбати про справедливість і в своїй державі, віримо, що Національна комісія підтримає нас у цьому питанні.

Уже є певні наслідки. Спільними зусиллями придбано колекцію С. Давидова, повернуто твори С. Васильківського, П. Левченка, М. Беркоса та інших, їхні картини зникли в роки війни. Відзначимо, є інші надходження, однак обмаль. Музей працює над програмою "Українська муза зарубіжжя" тут митці діаспори прагнуть допомогти, але слів більше, аніж результатів.

До двох мільйонів примірників книг втрачено в бібліотечних фондах, вони є по всій Європі, зокрема 527 тисяч — забрано в державній науковій бібліотечі ім. Короленка, 90 тисяч — з центральної наукової бібліотеки держуніверситету. Аж морозить від таких цифр, але прагнемо сподіватися, що з чужини та з приватних колекцій, може, добра душа і віддасть викрадене. В області війна зруйнувала 43 районні бібліотеки, майже повністю загублено книги. Маємо дещо з Німеччини та Києва, але то — тільки сльози.

Необхідно скоординувати Національну програму досліджень, затвердити її в Кабінеті Міністрів і домогтися фінансування. В скрутні переферія — районні музеї та бібліотеки, які нині безпорадні, їм не до архівних документів і пошуків. Немає і законодавчої бази, щоб регулювати повернення культурних цінностей. Ми знаємо, що приватні збірки мають шедеври державних музеїв, а от як їх повернути, то жоден юрист не підкаже.

Регіональна комісія з реституції культурних цінностей не обмежується періодом другої світової війни. Треба реконструювати музейні колекції і бібліотечні збірки від початку їх заснування. Російська Федерація вже має позитивний досвід, нам варто запозичити. Заклади культури, архіви — це ще авгієві стайні, треба розчищати їх. Виявляється, за роботу в архівах Росії треба сплачувати значні кошти, яких немає. Значить, проблем вистачає, але енергія і добра воля допоможуть долати тернисту дорогу. І саме одним з таких кроків була зустріч в Харкові, що обговорювала роботу з реституції в Україні. Виступали видатні науковці, були суперечки, поради — одним словом ділова робота, яку доведеться виконувати і нащадкам у новому тисячолітті.

Харків

